

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Pekka Viljanen
TITLE	Vakuuttavasti perustellut päätökset ja tuomiot ovat tuomioistuimiin kohdistuvan luottamuksen edellytys
YEAR	2024
DOI	-
VERSION	Kustantajan PDF
CITATION	Viljanen Pekka 2024: Vakuuttavasti perustellut päätökset ja tuomiot ovat tuomioistuimiin kohdistuvan luottamuksen edellytys. https://www.edilex.fi/uutiset/89191 .

Avoin

Tätä uutista voi jakaa vapaasti. Muistathan mainita lähteen edilex.fi.

Uutinen kuuluu aihealueisiin

Työ- ja sosiaali oikeus <<https://www.edilex.fi/aihealueet/Työ- ja sosiaali oikeus/uutiset>>

Rikos- ja prosessioikeus <<https://www.edilex.fi/aihealueet/Rikos- ja prosessioikeus/uutiset>>

Julkisoikeus <<https://www.edilex.fi/aihealueet/Julkisoikeus/uutiset>>

1.2.2024 11.55

Vierashuoneessa rikos- ja prosessioikeuden emeritusprofessori Pekka Viljanen: Vakuuttavasti perustellut päätökset ja tuomiot ovat tuomioistuimiin kohdistuvan luottamuksen edellytys

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11:4.2:n mukaan tuomio on perusteltava. Perusteluista on ilmevä, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu. Perusteluissa on myös selostettava, millä perusteella riitainen seikka on tullut näytetyksi tai jäänyt näyttämättä. Emeritusprofessori Pekka Viljasen ja toimittaja Eeva-Liisa Hynysen kirjoittamassa uudessa Kittilän opetukset -kirjassa nostetaan esille erityisesti Lapin käräjäoikeuden ja Rovaniemen hovioikeuden perustelujen pääkohdat tuomioissa, joita ne ovat antaneet vuosina 2019–2023 Kittilän kunnan luottamushenkilöitä vastaan nostetuissa virkasyytejutuissa.

Joskus vuosikymmeniä sitten satuin kuulemaan radiosta haastattelun, jossa toimittaja kysyi suuren kaupungin kaavoitusarkkitehdiltä, ovatko rakennusliikkeet tarjonneet hänelle lahjuksia. ”Eivät ole, eikä se ole tarpeenkaan, koska tällaiset asiat hoidetaan vanhan ystävyuden merkeissä”, kuului arkkitehdin vastaus.

Asianomainen ei ilmeisestikään ymmärtänyt toimineensa mitenkään väärin. Samoin näyttää olevan asianlaita Kittilän kuntapäättäjien kohdalla. Syytteisiin johtanutta menettelyä on puolustettu sillä, että on toimittu niin kuin Kittilässä on aina toimittu. Se ei ole tae menettelyn lainmukaisuudesta. Erään viime vuosikymmenellä Kittilää johtaneen vs./vt. kunnanjohtajan kerrotaankin todenneen, että lait ovat vain etelässä laadittuja mielipiteitä. Tähän näkemykseen sisältynee ajatus, että ne voidaan sivuuttaa paremmilla mielipiteillä. Ja niitähän Kittilän kuntapäättäjien enemmistöllä on riittänyt.

Samasta näkemyksestä seurannee, että etelässä lakeihin nojautuen annetut tuomiotkin ovat vain mielipiteitä. Muuhun johtopäätökseen ei oikein voi tulla ottaen huomioon, että uudessa kirjassamme tarkastellulla KKO:n Kittilä-prejudikaatilla ei ole ollut vaikutusta tuomittujen luottamus- eikä muihinkaan tehtäviin kunnassa.

Se, että olen päätenyt arvioimaan Kittilän kunnan päätöksentekoa ja sitä koskevia tuomioita, on omasta näkökulmastani katsottuna puhdasta sattumaa. En nimittäin ollut koskaan käynyt Kittilässä enkä tuntenut ainuttakaan kittiläläistä. Ajauduin Kittilän syövereihin vain sen vuoksi, että toimittaja Eeva-Liisa Hynynen otti keväällä 2014 minuun yhteyttä ja pyysi arvioimaan eräitä Kittilän kunnan päätöksentekoasiakirjoja.

Näin asiakirjoissa ilmeistä vallan väärinkäyttöä ja toin Suomen Kuvalehdessä kesäkuussa 2014 ilmestyneessä jutussa esille, että kunnanvaltuutetut ja kunnanhallituksen jäsenet toimivat virkavastuulla ja että kunnan etu edellyttää mahdollisten väärinkäytösten selvittämistä. Kuvittelin, että kuntapäättäjät havahtuvat, kun asiat on tuotu kaiken kansan nähtäville, ja korjaavat mitä korjattavissa on. Oletin, että asia oli osaltani ohi. Erehdyin.

Aikaa on kulunut lähes kymmenen vuotta, joiden kuluessa on nostettu virkarikossyytteitä yhteensä useita kymmeniä Kittilän luottamushenkilöitä, muutamia viranhaltijoita ja paria ulkopuolistakin henkilöä vastaan. Kaikki syytteet on kuitenkin hylätty viimeistään Rovaniemen hovioikeudessa. Käräjäoikeudessakin on annettu langettavia tuomioita luottamushenkilöille vain yhdessä tapauksessa.

Asiat kääntyivät kuitenkin keväällä 2023, kun korkein oikeus ratkaisi pienen osan Kittilän niin sanotusta pääjutusta prejudikaatillaan

KKO 2023:17 <<https://www.edilex.fi/kko/ennakkoratkaisut/20230017>>. Kysymys oli Kittilän kunnanjohtajan tekemän tutkintapyynnön peruuttamisesta ja omistajaohjauksen antamisesta kunnan edustajille kunnan merkittävimmissä tytäryhtiössä, Levin hiihtohissiyhtiössä. Tutkintapyyntö oli koskenut yhtiön entistä toimitusjohtajaa.

KKO:n mukaan vastaajien toiminnan ensisijaisena vaikuttimena ei ollut kunnan edun tavoittelemisen vaan tarkoitus hyödyttää epäasiallisesti hissiyhtiön entistä toimitusjohtajaa. Viiden tuomarin kokoonpanossa antamallaan yksimielisellä tuomiolla KKO langetti yhteensä kahdeksalle Kittilän kunnanhallituksen jäsenelle ja varajäsenelle rangaistukset virka-aseman väärinkäyttämistä. Jutun esittelijä oli mietinnössään lievemällä kannalla. Hän katsoi osan vastaajista syyllistyneen virka-aseman väärinkäyttämisen sijasta vain virkavelvollisuuden rikkomiseen.

Ratkaisullaan KKO tuomitsi ensimmäistä kertaa rangaistuksia hallintolain 6 §:ssä mainittujen hallinnon yleisten oikeusperiaatteiden, tässä tapauksessa nimenomaan tarkoitussidonnaisuuden periaatteen ja objektiviteettiperiaatteen loukkaamisesta. Tarkoitussidonnaisuuden periaatteen loukkaaminen eli toimivallan käyttäminen muuhun kuin lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin onkin ollut yhteinen piirre kaikissa Kittilän luottamushenkilöitä vastaan nostetuissa virkarikossyytteissä.

Hallintolain 6 §:lle annetun merkityksen lisäksi KKO:n ratkaisussa oli keskeistä se, että KKO ei Lapin tuomioistuinten tavoin tyytynyt vastaajien omiin kertomuksiin siitä, mitä he olivat päätöksillään tavoitelleet. KKO sen sijaan teki johtopäätöksiä objektiivisista tosiseikoista. Niitä olivat päätösten sisältö, vastaajilla päätöksiä tehdessään olleet tiedot ja menettely päätöksenteossa

ja sen valmistelussa.

Olimme toimittaja Hynysen kanssa ihmetelleet Lapin tuomioistuinten Kittilä-tuomioiden perusteluja aina sitä mukaa kuin syytteet hylänneitä tuomioita annettiin. Tuomiot ovat herättäneet hämmästyttä laajemminkin juristien ja myös monien muiden keskuudessa. Hämmästyks on tosin ilmaistu enimmäkseen vain kahdenkeskisissä keskusteluissa tai muissa pienissä piireissä. Vain hyvin harva on rojhennut ilmaista näkemyksensä julkisesti. Miksi näin, sitä voi vain arvailla.

Kun Kunnallisalan kehittämissäätöön asiamies *Antti Mykkänen* sitten, KKO:n prejudikaatin tultua julki, tarjosi meille tilaisuutta kirjoittaa aiheesta Polemia-sarjaan, tartuimme tilaisuuteen. Halusimme koota Lapin tuomioistuinten Kittilä-tuomiot yksiin kansiin näyttääksemme, mistä tapaus Kittilässä on kysymys ja millaisilla perusteluilla Lapin tuomioistuimissa on kerta toisensa jälkeen päädytty syytteiden hylkäämiseen.

Koska syytteisiin johtaneet teot ovat tapahtuneet jo vuosia sitten ja tuomiotkin ovat ajoittuneet pitkälle ajanjaksolle 2019–2023, asioiden liittyminen toisiinsa on voinut jäädä monelta havaitsematta. Kun tuomioista lisäksi on uutisoitu useimmiten vain tuomioistuinten omien tiedotteiden pohjalta, monet perustelujen kyseenalaisuudet ovat jääneet tulematta näkyviin.

Näin siis päädyimme kirjoittamaan

Kittilän opetukset -kirjan <<https://kaks.fi/julkaisut/24685-2/>>. Se on kirja oikeusvaltiosta, julkisen vallan käytöstä, sen väärinkäytöstä ja erityisesti rikosoikeudellisesta virkavastuusta. Avaamme siinä Lapin tuomioistuinten tuomioiden perustelujen pääkohdat virkarikosasioissa, joissa syytettyinä on ollut Kittilän kunnan luottamushenkilöitä. Tuomioiden lopputuloksiin emme ole ottaneet kantaa.

Tuomioiden perusteluissa olisi ollut paljon enemmänkin kritisoitavaa, mutta Polemia-sarjan formaatti ei mahdollistanut asioiden laajempaa käsittelyä.

Vuonna 2020 ilmestyneessä kirjassamme Kittilän laki (Otava 2020) käsitelimme seikkaperäisesti Kittilän kunnan päätöksentekoa sekä syytteisiin johtaneissa että monissa muissakin asioissa. Kittilän luottamushenkilöitä vastaan nostetuista virkarikossyytteistä oli silloin olemassa vasta yksi tuomio, käräjäoikeuden tuomio kesäkuulta 2019.

Uudessa Kittilän opetukset -kirjassamme tarkastellut, Kittilän luottamushenkilöitä vastaan nostetut virkasyytejutut on käsitelty sekä Lapin käräjäoikeudessa että Rovaniemen hovioikeudessa kolmena eri kokonaisuutena. Kirjassamme olemme käsitelleet niitä kaikkia.

Lapin käräjäoikeuden tuomioita on ollut antamassa yhteensä kuusi eri tuomaria. Jokainen heistä on ollut antamassa vain yhtä kirjassa tarkastelluista tuomioista. Kukaan heistä ei siis ole käsitellyt enempää kuin yhtä edellä mainituista kolmesta kokonaisuudesta. Kaikki tuomiot ovat olleet yksimielisiä.

Rovaniemen hovioikeudessa tuomioita on ollut antamassa kahdeksan eri tuomaria. Kukin heistäkin on käsitellyt vain yhtä edellä mainituista kolmesta kokonaisuudesta. Lisäksi esittelijöitä on ollut kolme, ja kukin heistäkin on ollut mukana vain yhdessä kokonaisuudessa. Hovioikeuden tuomiot ovat olleet yhtä, marraskuussa 2023 annettua lukuun ottamatta yksimielisiä. Kyseisessä tapauksessa eri mieltä ollut hovioikeudenneuvos olisi antanut osalle vastaajista langettavan tuomion. Muilta osin hänkin oli enemmistön ja siis syytteiden hylkäämisen kannalla.

Monijäsenisessä kokoonpanossa tietysti neuvotellaan ratkaisusta ja sen perusteluista, mutta jokainen tuomari on velvollinen muodostamaan kantansa asiaan itsenäisesti. Ketään ei voida pakottaa ”ruotuun”. Lapin tuomioistuinten tuomareiden yksituumaisuus on ehkä juuri siksi huomiota herättävää. Sitä vain korostaa ainoan langettavan tuomion muodostama poikkeus. Kyse oli niin sanotusta Eilavaaran laskuasiasta. Vaikka sekin tuomio annettiin Lapin käräjäoikeuden nimissä, tuomari oli poikkeuksellisesti Oulusta, koska kaikki Lapin käräjäoikeuden ”omat” tuomarit olivat katsoneet olevansa esteellisiä. Asia käsiteltiin yhden tuomarin kokoonpanossa ja oikeudenkäynti pidettiin Oulussa.

Kahdessa asiasta, kunnanjohtajan irtisanomisesta ja hallintojohtajan siirtämisestä syrjään keskeisistä tehtävistään, oli olemassa jo KHO:n ratkaisut ennen kuin Kittilän luottamushenkilöitä vastaan nostettiin ensimmäistäkään virkarikossyytettä. Kittilän kunnan päätökset noissa kahdessa asiassa oli kumottu niin Pohjois-Suomen hallinto-oikeudessa kuin KHO:ssakin.

Samoja päätöksiä rikosasioina käsitellessään sekä Lapin käräjäoikeus että Rovaniemen hovioikeus hyväksyivät pääosin KHO:n näkemykset. Lapin tuomioistuinten mukaan asioita oli kuitenkin rikosoikeudellisessa tarkastelussa arvioitava toisin. Rikosvastuun edellytyksenä onkin aina tahallisuus tai vähintään tuottamus, mutta perustelut sille, miksi kummastakaan ei ollut kyse, ovat jääneet kovin niukoiksi.

Yleensä pidetään itsestään selvänä, että Suomi on oikeusvaltio. Yhtenä oikeusvaltion kulmakivenä ovat riippumattomat tuomioistuimet. Suomessa tuomioistuimet ovat riippumattomia jo perustuslakimme mukaan. Ne eivät ole asianosaisten, hallituksen eivätkä muidenkaan viranomaisten määrättävissä. Tuomioistuimet ovat tuomitsemistoiminnassaan juuri niin riippumattomia kuin ne itse haluavat olla.

Potentiaalisena uhkana riippumattomuudelle on nähty muun muassa se, että tuomareiden eläkeikää olisi mahdollista laskea ja ylimpien tuomioistuinten tuomareiden määrää lisätä tavallisella lailla. On vaadittu asiointilan korjaamista perustuslain tasolla.

Tuohon keskusteluun sisältyy julki lausumattomana tausta-ajatuksena, että asiat ovat kunnossa, kunhan tuomioistuinten riippumattomuus on turvattu. Niin tietysti pitäisi olla, mutta onko käytännössä? Suurelta osin juuri siitä on kysymys

Kittilän opetukset -kirjassa <<https://kaks.fi/julkaisut/24685-2/>>.

Korkein oikeus joutuu ottamaan kantaa prejudikaatilla

KKO 2023:17 <<https://www.edilex.fi/kko/ennakkoratkaisut/20230017>> ratkaistun lisäksi kaikkiin muihinkin Kittilän opetukset -kirjassa käsiteltyihin, Kittilän luottamushenkilöitä koskeviin tapauksiin, joissa Rovaniemen hovioikeus on jo ehtinyt antaa tuomionsa. KKO on nimittäin toukokuussa 2023 myöntänyt syyttäjälle rajoitetun valitusluvan Eilavaaran laskuasiassa ja syyttäjät ovat hakeneet KKO:lta valituslupaa – sekä tehneet hovioikeuden tuomareista kantelun oikeuskanslerille – Kittilän kunnan hallintojohtajan syrjään siirtämisestä koskevassa asiassa. Lisäksi syyttäjät ovat hakeneet tuomion purkamista kunnanjohtajan irtisanomista koskevassa asiassa.

Vakuuttavasti perusteltuja tuomioita pitäisi saada jo alemmista oikeusasteista.

Purkuhakemuksessa tarkoitettu asia käsiteltiin käräjä- ja hovioikeudessa osana kokonaisuutta, jossa oli mukana myös muun muassa KKO:n edellä mainitulla prejudikaatilla ratkaistu asia. KKO ei aikoinaan myöntänyt valituslupaa irtisanomista koskevaan osaan. Purkuhakemuksen myötä siitä muodostuu tavallaan neljäs syytekokonaisuus.

Kun tarkastellaan Lapin tuomioistuinten tuomioita oikeusvaltio-näkökulmasta, esille nousevat muutamat käsitteen ydinsisältöön kuuluvat piirteet, kuten laillisuus. Perustuslain 2.3 §:n mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Tämä koskee luonnollisesti myös tuomioistuuksia.

KHO on kunta- ja hallintolakien ylin tulkitsija. Millaisilla perusteilla yleisillä tuomioistuimilla on aihetta poiketa sen tulkinnoista? Onko tosiaan niin, että asianosaista ei tarvitse kuulla omassa asiassaan? Voidaanko päätökset todellakin jättää perustelematta? Eikö kunnanhallituksen tarvitse valvoa valtuuston päätösten laillisuutta? Voidaanko katsoa, että kunnanhallituksen päätöksellä on hyväksytty jotakin sellaista, mistä päätöksessä ei mainita mitään?

Oikeusvaltion ydinsisältöön kuuluu myös vallan väärinkäytön estäminen. Voisiko todellakin olla niin kuin Lapin käräjäoikeus katsoi, että hallintolain 6 §:ään nojautuva syyte ei voisi edes toteen näytettynä johtaa rikosoikeudelliseen vastuuseen? KKO oli toista mieltä.

Oikeusvaltion ydinsisältöön kuuluu myös yhdenvertaisuus. Voiko olla niin, että vaikka

kunnanjohtajalla on sekä kelpoisuus että toimivalta tehdä tutkintapyyntö poliisille, tutkintapyyntöä ei kuitenkaan saisi tehdä tärkeäksi koetusta henkilöstä? Perustuslain 6.1 §:ssä kuitenkin säädetään, että ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Pekka Viljanen

OTT, VT, rikos- ja prosessioikeuden professori emeritus

Lue myös Edilex-uutiset

- **Avoin julkaisu tapaus Kittilästä: Kuntien on kyettävä itse ratkaisemaan kriisit lakien puitteissa – kunnille on säädettävä velvollisuus torjua rakenteellista korrutusta** <<https://www.edilex.fi/uutiset/89117>> (25.1.2024)
- **Kittilä** <https://www.edilex.fi/tarkennettu_haku/uutiset?sort=timedesc&offset=1&perpage=20&clearall=0&years_clearall=0&allWords=kittil%C3%A4n+kunnan+virka&anyWords=&exactWords=&noneWords=ymp%C3%A4rist%C3%B6&word=&nearWord=&proximity=&typeNews=&titleNews=&dateFromNews=&dateToNews=&submit=Hae>

Vierashuonekirjoitukset eivät ole Edilex-toimituksen kannanottoja asioihin.

Kirjoita Edilexiin <<https://www.edilex.fi/kirjoita>>

- Mikäli Sinulla on ajankohtainen juridinen aihe josta haluaisit kirjoittaa artikkelin tai oikeustapauskommentin **Lakikirjastoon** <<https://www.edilex.fi/lakikirjasto>> tai vaikkapa lyhyen kolumnin **Vierashuoneeseen** <<http://www.edilex.fi/uutiset/vierashuone>>, ota yhteyttä **Edilex-toimitukseen**.
Lue lisää <<http://www.edilex.fi/kirjoita>>

Toimittaja: Jukka Savolainen, Edilex-toimitus (jukka.savolainen@edita.fi)